

Pluratívák szintaktikai és szemantikai vizsgálata az északi lappban¹

KELEMEN Ivett

1. Bevezetés

A *plurale tantum* (lat. *pluralis* 'többszörös', *tantum* 'csak') a világ számos nyelvében megtalálható nyelvi jelenség. Szerkezeti vizsgálata elsősorban azokban a nyelvekben tűnhet relevánsnak, amelyekben több, ezt a nyelvi formát létrehozó képző is létezik, ilyen pl. a lengyel *-iny*, *-ki*, *-ęta* (vö. Friedelówna 1968). Mivel az északi lapp nem rendelkezik ilyen képzőkkel, így a szerkezeti elemzés helyett sokkal inkább indokoltnak tűnik a szemantikai és a szintaktikai vizsgálat. Előbbi a plurale tantumok kutatásának jellemző módszere (vö. Baufeld 1979; Palo 1999), szinkrón és diakrón jellegű elemzést egyaránt magában foglalhat: a plurale tantumok jelentés alapján történő osztályozását, valamint a nyelv plurale tantum állományát érintő időbeli változások feltérképezését.

2. A plurale tantumok kutatása a lappban

A lappban a plurale tantumok vizsgálata – annak ellenére, hogy a nyelv szép számmal rendelkezik adatokkal – kevésbé hangsúlyos, elsősorban a számhasználattal és a kongruenciával kapcsolatban említik meg őket. Konrad Nielsen 1926-ban megjelent, máig alapműnek számító *Lærebok i Lappisk I. Grammatikk* című könyvében a szintaxisról szóló fejezetben tér ki a plurale tantumokra. Legelőször a szubjektum és a predikátum ismertetésekor (302), majd pedig a főnevet bemutató fejezetben, a numerus vizsgálata során taglalja a legismertebb plurale tantum csoportokat (ünnepek, két részből álló tárgyak, helynevek) (305–307).

¹ A publikáció elkészítését a TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0024 számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Asbjørn Nesheim *Der lappische Dualis mit Berücksichtigung finnisch-ugrischer und indogermanischer Verhältnisse* című 1942-es disszertációjában – bár elsősorban a lapp dualisra koncentrált – említést tesz a plurale tantumokról, vagy legalábbis olyan formákról, melyek a mai értelemben plurale tantumoknak tekinthetők. Az alany és az állítmány kongruenciájának vizsgálata során a két dolgot jelölő többes számú főneveket (pl. *váhnemat* 'szülők', ill. a páros testrésznevek) és az *áhčičš* 'apa és gyerek' (> *áhčēžat*) típusú szerkezeteket mutatja be (Nesheim 1942: 64).

Knut Bergsland 1953-as, hosszabb lélegzetű *Numeral Constructions in Lapp* c. tanulmányának egy rövidke fejezetében (35) említést tesz a plurale tantumokról és azok predikátummal való kongruenciájáról.

A lapp nyelvészeti szakirodalom jelentős alkotása Klaus Peter Nickel könyve, amely 1990-ban jelent meg *Samisk grammatikk*² címmel. Ez az összefoglaló mű szintén a főnevet vizsgáló fejezetben, az egyes és a többes szám használatát tárgyaló részben említi a plurale tantumokat (503–508). A vizsgálat itt is, akárcsak Nielsennél, mindössze arra terjed ki, hogy ezek az alakok a szabályostól eltérően használatosak. Nickel ismerteti a legfőbb szemantikai kategóriákat: ünnepek, két részből álló tárgyak, helynevek. Külön kitér azokra a szavakra, melyek egyes és többes számban is állhatnak, ám jelentésük különbözik; ezek elsősorban anyagnevek, növénynevek, ill. helyhatározók.

A nyelvészeti terminológiai szótárak a plurale tantumok (és ugyanígy a singulare tantumok) definícióját jobbra egy mondatban határozzák meg (vö. Glück 1993: 472;³ Bussmann 1996: 369⁴). Sammallahti 2007-ben megjelent lapp nyelvészeti terminológiai szótára szerint „azokat a névszókat, amelyek többes számban használatosak, például: *buvssat* 'nadrág', *Várggát* 'Vardø (város Norvégia északkeleti részén)', plurale tantumnak nevezik”.⁵ Ez a meghatározás (és vele együtt maga az elnevezés) azonban igencsak szűk, és

² Az említett munka revideált, bővített változata 2011-ben jelent meg immár *Nordsamisk grammatikk* címmel, azonban az általam vizsgált részek nem változtak a korábbi kiadáshoz képest, ezért tanulmányomban az 1990-es munkára hivatkozom.

³ „Substantiv, das nur im Plural vorkommt, etwa als geograph. Eigennamen (z.B. *die Alpen, die Antillen*), Zeitbez. (z.B. *die Ferien, Weinachten*), Krankheitsbez. (z.B. *die Mäserten, die Poken*), Kollektivbez. (*die Eltern, die Geschwister*).”

⁴ „Noun which can only occur in the plural. In the English there are a number of such nouns: *scissors, glasses, measles, the Alps, shorts*.”

⁵ „Nomen mii geavahuvvo mánggaidlogus, omd. *buvssat, Várggát, gohčoduvvo maddái plurale tantum*” (Sammallahti 2007: 108).

semmiképpen sem érvényes az összes plurale tantumként használatos szóra. Ebből kiindulva indokoltnak és szükségesnek tartok egy újabb megnevezést és a hozzá tartozó definíció megalkotását. Így – átvéve a finn *pluratiivi* (vö. Ingo 1978: 40) és a lapp *pluratiiva* (Sammallahti 2007: 108) terminusokat – az általam vizsgált jelenséget a továbbiakban *pluratívaként* használom és az alábbiak szerint definiálom: a pluratívák olyan szavak, melyekben az egyes vagy kollektív jelentés többes számú formában valósul vagy valósulhat meg (vö. Ingo 1978: 42).

3. Pluratívák a szintaktikai szerkezetekben

A pluratíva kongruál az igével, vö. pl. ang. *the trousers were/*was torn* 'a nadrág el volt szakadva'. Ez abban az esetben érvényes, ha alaki egyeztetésről beszélünk. Ilyenkor ugyanis a forma a meghatározó, vagyis a pluratívához többes számú ige kapcsolódik. A többes forma és az egyes jelentés következtében viszont az alaki egyeztetés mellett megfigyelhető az értelmi egyeztetés is: ném. *die Masern sind eine (!) durch das Masernvirus hervorgerufene, hoch ansteckende Infektionskrankheit* 'a kanyaró az egyike a kanyaró-vírus által okozott rendkívül fertőző betegségnek', *Weihnachten ist das zweitwichtigste Fest in der Christenheit nach Ostern* 'a karácsony a második legfontosabb keresztény ünnep a húsvét után'; fi. *häät peruuntuivat* (Vx3Pl) 'az esküvő meghiúsult', de *häät on* (Vx3Sg) *yksi elämän merkittävimmistä juhlista*. 'az esküvő az élet legjelentősebb ünnepeinek egyike'. Ezekben az esetekben már nem grammatikai, hanem logikai/értelmi egyeztetésről beszélhetünk, ugyanis a forma helyett az egyeztetés során a jelentés kerül előtérbe. (Az egyeztetésre ld. Peneva 2010: 55–68.)

A lappban igen nehéz az értelmi egyeztetésre példát találni. Az általam gyűjtött adatokat felhasználva, az internetes keresés eredményeképpen elmondható, hogy ez a fajta egyeztetés a lappra csak nagyon kevésbé jellemző, mivel a pluratívák esetén az állítmány mindig többes számban áll: *Dávvgát leat* [Vx3Pl] *nástegovva* 'a Nagymedve csillagkép', *heajat leat* [Vx3Pl] *feasta* 'az esküvő ünnep'. Az északi lapp pluratívák, szintaktikai szerkezetben jobbra többes számú alakokként viselkednek. Lássuk mindezt részletesebben!

3.1. Predikatív szintagma

A) Igei állítmányú szerkezetek

A pluratívák esetén, akárcsak a logikus többes szám esetén, a többes számban álló alany mellett többes számú állítmány használatos, még akkor is, ha jelentését tekintve egyetlen dolgot jelöl:

Logikus többes

Biiilat [NomPl] *leat* [Vx3Pl] *šilljus*.
'Az autók az udvaron vannak.'

Pluratíva

Skierat [NomPl] *eai baste* [Vx3Pl].
'Az olló nem vág.'
'Az ollók nem vágnak.'

B) Összetett állítmányú szerkezetek

A pluratíva és a logikus többes esetén is az összetett állítmány névszói része többes szám nominativusban áll:

Logikus többes

Mánát [NomPl] *leat* [Vx3Pl]
nuorat [NomPl].
'A gyerekek fiatalok.'

Pluratíva

Diet skierat [NomPl] *leat* [Vx3Pl]
váralaččat [NomPl].
'Ez az olló veszélyes.'
'Ezek az ollók veszélyesek.'

3.2. Attributív szintagma**A) Minőségjelzős szerkezetek**

A lappban a minőségjelzői funkcióban álló melléknév esetén ún. félkongruenciával számolhatunk, ugyanis a melléknév általában – függetlenül a jelzett szó számától – egyes számban áll, viszont a *buorre* 'jó' melléknév jelzői pozícióban kongruál:

Logikus többes

Doppe leat din čáhppes [NomSg]
beatnagat [NomPl].
'Ott vannak kettejük fekete kutyái.'

Pluratíva

Mus leat alit [NomSg]
buvssat [NomPl].
'Kék nadrágom van.'

buorit guolit
'jó halak'
[= *jók halak]

Buriid [Gen/AccPl] *juovllaid*
[Gen/AccPl]!
'Kellemes karácsonyt!
[= *jókat karácsonyokat]

B) Mennyiségjelzős szerkezetek

Mennyiségjelző után a jelzett szó mindig egyes számban használatos. A pluratíva esetén viszont a számnév is többes számban áll:

'Több dolog'

Mu vihtta [NomSg] *beana* [NomSg]
lea boaris.
'Az öt kutyám öreg.'

Pluratíva

Viđat [NomPl] *heajat* [NomPl]
ledje somát.
'Az öt esküvő szép volt.'
[= *ötök esküvők]

4. A pluratívák diakrón jellegű vizsgálata

A nyomtatott szótárak tanúsága szerint a pluratíva általános az északi lappban. A kétnyelvű szótárak mindenkor feladata egy adott nyelv szókincsének szinkrón leírása. Két, korban távolabb eső szótár lehetőséget biztosít diakrón vizsgálódásokra, a szókincsben bekövetkező változások megfigyelésére is. A vizsgálathoz ugyanakkor a szerzőnek, Pekka Sammallahtinak két szótárát használtam: az 1989-es lapp–finn szótárt (*Sámi–suoma sátnegirji*) és a 2006-os Klaus Peter Nickellel közösen megjelentetett lapp–német szótárt (*Sámi–duiská sátnegirji*). Habár ez a két szótár időben nem esik nagyon távol egymástól, mennyiségi mutatóik alapján mégis alkalmasak egyfajta diakrón elemzésre. A szótárválasztás azért is előnyös, mert ugyanannak a szerzőnek, a lapp nyelvtudomány meghatározó alakjának művéről van szó.

Míg az 1989-es szótárban 611 pluratíva található, addig a legújabb szótárban már 945-öt találtam. Az alábbiakban azt vizsgálom meg, hogy a két szótár adatai alapján milyen irányú változások figyelhetők meg.⁶

1) Ø → PT

Ebbe a csoportba olyan szavak tartoznak, amelyek a 1989-es szótárban még nem, de 2006-os szótárban már pluratívaként szerepelnek, pl. *alfasuotn-jarat* 'Alphastrahlen | alfa-sugárzás'; *bassaladdanbulvarat* ~ *bassaladdan-pulvarat* 'Waschpulver | mosópor'; *bálkášiehtadallamat* 'Tarifrunde, Tarif-verhandlung | bértárgyalás'; *čállinbiergasat* 'Schreibzeug, Schreibwaren | irodaszer'; *dearvvašvuodaeiseválddit* 'Gesundheitsamt | egészségügyi hivatal'; *fágadieđut* 'Fachkenntnisse | szaktudás'; *hávvarrievnmat* ~ *hávvarievnnit* 'Haferflocken | zabpehely'; *jorggáldatjagit* 'Wechseljahre | klimax'; *lágastangolut* 'Prozesskosten | perköltség, előállítási költség'; *máksineavttut* 'Zahlungsbedingungen | fizetési feltételek'; *ortnetnjuolggadusat* 'die ordnungsbehörlichen Verordnungen | hatósági rendeletek'; *riektęgieđahallamat* 'Gerichtsverhandlung | bírósági tárgyalások'; *ru'laráhpát* ~ *ru'laráhpát* 'Rolltreppe | mozgólépcső'; *sanitáruusttegat* 'die sanitären Anlagen | szaniterek'; *tuol'lomearrádušat* 'Zollbestimmungen | vámszabályozások'; *vuodđovuogatvuodát* 'Grundrechte | alapvető jogok'.

2) Ø → sg + PT

A második csoportba olyan új szavak kerültek, melyek a korábbi szótárban nem szerepeltek, viszont teljes paradigmájúak, vagyis megvan az egyes és a többes számú alakjuk is, pl. *atta* 'Daten | adat' > *addagat* 'Daten |

⁶ A vizsgálat szempontjából nem relevánsak azok a pluratívák, melyek mindkét szótárban megtalálhatók, így az azonos formák bemutatásától jelen dolgozatban eltekintek.

adat(ok)'; *bērošteaddji* 'Interessant | érdeklődés' > *bērošteaddjit* 'Publikum | publikum'; *gáhtačuovga* 'Strassenlaterne | utcalámpa' > *gáhtačuovggat* 'Strassenbeleuchtung | utcai világítás'; *journalista* 'Journalist(in) | újságíró' > *journalisstat* 'Redaktion | szerkesztőség'; *stohpogálvu* 'Möbelstück | bútor-darab' > *stohpogálvvut* 'Möbel, Wohnungseinrichtung | bútorzat, lakásberendezés'; *váruhančuovga* 'Warnlicht | jelzőlámpa' > *váruhančuovggat* 'Warnlichtanlage | jelzőlámpa-rendszer'.

3) sg → PT

Az egyik legjellemzőbb változás, amikor a korábbi egyes számú forma mellett a többes számú alak pluratívaként tűnik fel: pl. *attáldat* 'Geschenk, Gabe, Spende | ajándék' > *attáldagat* 'Talent | tehetség'; *balva* 'Wolke, Schwarm | felhő' > *balvvat* 'Bewölkerung | felhőzet'; *čuovga* 'Licht, Lichtschein, Beleuchtung | fény' > *čuovggat* 'Beleuchtung | világítás'; *eal'li* 'Lebewesen, Tier | élőlény, állat' > *eal'lit* 'Tierreich | állatvilág'; *gárvu* 'Kleidungsstück | ruhadarab' > *gárvvut* 'Kleidung | ruházat'; *koalla* 'Kohle | szén' > *koalat* 'Kohle (zum Verbrauch) | szén (felhasználásra)'; *miestta* 'Busch | bokor' > *miestagat* 'Gebüsche | cserjés'; *orgána* 'Organ | szerv' > *orgánat* 'Organismus | szervezet'; *suolu* 'Insel | sziget' > *sul'lot* 'Inselgruppe | szigetvilág'; *váttis* 'schwer, schwierig | nehéz' > *váddásat* 'Schwierigkeiten | nehézségek'.

4) PT → sg

Olyan esetekre is találunk példát, amikor a korábban pluratívaként használt szót újabban már csak egyes formában használják, pl. *bálddaldasčieगत* 'Nebenwinkels | mellékszögek' > *bálddaldasčiehkka* 'Nebenwinkel | mellékszög'; *mágažat* 'Schwäger (unteinander) | sógorok (együtt)' > *máhka* 'Schwager | sógor'; *noaidęgoansttat* 'Hexerei | boszorkányság' > *noaidęgoansta* 'Hexenkunst | boszorkányság'.

5) PT → Ø

Előfordulnak olyan esetek is, melyek során a korábbi pluratíva teljességgel eltűnik,⁷ pl. *áhčežat* 'isä ja lapsi | apa és fia, apa és lánya'; *čeavráruovddit* 'saukonraudat | vidrafogó-vas'; *diibmóláhkkit* 'kellonperä | óralánc'; *gáim-mežat* 'kaimakset | névrokonok'; *leaipput* 'ritilä | rács'; *mañibut* 'jälkeiset | hozzászólások'; *oahppásaččat* 'tuttavukset | ismerősök'; *riidensálat* 'ratsastussatula | lovaglónyereg'; *šloagit* ~ *šloagut* 'perkeet | forgács'.

⁷ Fontosnak tartom megjegyezni, hogy ez a fajta változás nem jelenti feltétlenül azt, hogy adott szavak már nem használatosak a nyelvben, csupán annyit, hogy a szótáríró nem tartotta szükségeszerűnek ezeknek a szavaknak szótárba történő felvételét.

A fentebb leírt változások gyakoriságát mutatja az alábbi összefoglaló táblázat:

PLURATÍVÁK VÁLTOZÁSA				
$\emptyset \rightarrow \text{PT}$	$\emptyset \rightarrow \text{sg} + \text{PT}$	$\text{sg} \rightarrow \text{PT}$	$\text{PT} \rightarrow \text{sg}$	$\text{PT} \rightarrow \emptyset$
403	9	133	30	135

A legtöbb esetben tehát új pluratívák születtek (403). Ezt a változást semmi esetre sem tekinthetjük a nyelvben „önmagától”, csak a meglévő pluratívák mintájára végbemenő, analóg folyamatnak: a háttérben tudatos nyelvészeti tevékenységet kell feltételezni. Mindezek mellett meglehetősen kevés az olyan új, teljes számparadigmájú szavak száma, melyek rendelkeznek pluratív jelentéssel (9). Jellemző viszont, hogy a már meglévő teljes számparadigmájú szavak pluratív jelentéssel egészülnek ki (133), míg számos pluratíva (135) eltűnt az új szótárból.

5. A pluratívák szinkrón vizsgálata⁸

5.1. Abszolút pluratíva. Olyan többes alakok tartoznak ebbe a csoportba, amelyeknek nincs meg az egyes számú paradigmája. Ezek alkotják a klasszikus értelemben vett plurale tantumok csoportját, pl. *beas'sážat* 'Ostern | húsvét'; *heajat* 'Hochzeit | esküvő'; *juovllat* 'Weihnachten | karácsony'; *vuoiŋŋašat* 'Gehirn | agy'. Ezeknek a szavaknak az egyes számú alakja csak bizonyos összetett szavak előtagjaként jelenhet meg, pl. *beas'sáš/njoammil* 'Osterhase | húsvéti nyúl'; *headja|mátki* 'Hochzeitsreise | nászút'; *juovla|beahci* 'Weihnachtsbaum | karácsonyfa'; *vuoiŋŋaš|cuozza* 'agyhártya'.

5.2. Részleges pluratíva. Olyan lexémák, amelyeknek van egyes és többes számú alakjuk is, de azok jelentése kisebb vagy nagyobb mértékben különbözik egymástól. Az ilyen típusú szavak esetén nem kaphatunk egyértelmű információt a numerusról, vagyis a *jor'ri* szó jelentése 'kerék', míg a *jor'rit* 'több kerék', 'egy jármű', 'több jármű' jelentésekkel rendelkezhet. Ez a kategória további alcsoportokra bontható:

a) Általánosító többes szám. Itt az egyes számú alak jelöl egy határozott dolgot, miközben a pluratíva az 'olyan dolgok, mint' jelentést hordozza. Vagyis az egyes számú alakhoz tartozó logikus többes szám mellett számolni kell egy pluratív jelentéssel is: *báhppa* 'Pastor, Pfarrer | lelkész, pap' > *báhpat* 'Geistlichkeit | klérus'; *borgár* 'Bürger(in) | polgár' > *borgárat* 'Bürgerschaft | polgárság'; *bos'su* '(hetula) valas | bálna, cet' > *bos'sut* 'hetulavalaat | szilás cetfélék'; *čuovga* 'Licht, Lichtschein | fény' > *čuovggat* 'Beleuchtung |

⁸ A kategóriák megnevezéseit Wilhelm Saas *Pluralia tantum* c. munkájából vettem át, azonban sok esetben eltérő funkcióban, a lapp nyelv pluratíváihoz igazítva használok.

világítás'; *deahkki* 'Muskel | izom' > *deahkit* 'Muskulatur | izomzat'; *eal'li* 'Lebewesen, Tier | élőlény, állat' > *eal'lit* 'Tierreich | állatvilág'; *fanas* 'Boot, Schiff | csónak, hajó' > *fatnasat* 'Flotte | flotta'; *gáhtačuovga* 'Strassenlaterne | utcalámpa' > *gáhtačuovggat* 'Strassenbeleuchtung | utcai világítás'; *gárvu* 'Kleidungsstück | ruhadarab' > *gárvvut* 'Kleidung | ruházat'; *mieđušteaddji* 'Begleiter(in) | kísérő' > *mieđušteaddjit* 'Gefolge | kíséret'; *njálggis* 'Bonbon | bonbon' > *njálgát* 'Süssigkeiten | édességek'; *oahpaheaddji* 'Lehrer(in) | tanár' > *oahpaheaddjit* 'Lehrerschaft | tanári kar'.

b) Konkretizáló többes szám. Egy általános jelentésű egyes számú főnév mellett használatos egy pontosító, konkretizáló többes számú alak, pl. *bērošteaddji* 'Interessent | érdeklődés' > *bērošteaddjit* 'Publikum | publikum, közönség'; *beahtus* 'Betrug, Schwindel | csalás, árulás' > *behttosat* 'Mikado (Stäbchenspiel) | Mikado (játék)'; *čikŋadiŋga* 'Schmuckgegenstand | dísz tárgy' > *čikŋadiŋggat* 'Nippsachen | nippék'; *glássa ~ klássa ~ lássa ~ lásse* 'Glass | üveg' > *glásat ~ klásat ~ lásat ~ láset* 'Brille | szemüveg'; *guohpa* 'Schimmel | penész (ált.)' > *guohppagat* 'Schimmel | penész (konkr.)'; *jáfu ~ jáffu* 'Mehl | liszt (ált.)' > *jáfut ~ jáffut* 'Mehl | liszt (konkr.)'; *nagir* 'Schlaf | alvás (ált.)' > *nahkárat* 'Schlaf | alvás (konkr.)'.

c) Átvitt (jelentésű) többes szám. Ebben az esetben az alap- és a mellékjelentésnek csak kevés közös vonása van (vagy egyáltalán nincs is). A mellékjelentés (vagyis a pluratív jelentés) az alapjelentésből vagy amellett alakult ki, olykor önkényes módon. Mindezek ellenére a két jelentés között található valamilyen kapcsolódási pont, pl. *bátŋeruoovdi* 'Nagelklaue | karom' > *bátŋeruoovddit* 'Zahnsperre | fogszabályozó'; *boahkku* 'Pocken | bárányhimlő' > *boahkut* 'Impfung | oltás'; *gahčahat* 'Fall, Absatz, Wasserfall | vízesés' > *gahčahagat* 'Schuppenflechte | pikkelysömör'; *heahpat* 'Schande | szégyen' > *heahpadat* 'Genitalien | nemi szervek'.

d) Absztraháló többes szám. Ebben az esetben egy konkrét főnév mellett jelenik meg egy absztrakt alak: *aviissa* 'Zeitung | újság' > *aviissat* 'Presse | sajtó'; *bustávva* 'Buchstabe | betű' > *bustávat* 'Schrift | írás'; *čier'rá* 'Heul-suse | bőgőmasina' > *čierrát* 'Weinen | sírás'; *čivga* 'Junge, Gör | fiú, poronty' > *čivggat* 'Wurf | ellés'; *eaiggát* 'Eigentümer(in), Besitzer(in) | tulajdonos' > *eaiggádat* 'Herrschaften | uralom, hatalom'; *girkøbiel'lu* 'Kirchenglocke | templomharang' > *girkøbiellut* 'Geläut | harangozás'.

5.3. Fakultatív pluratíva. Az ebbe a csoportba tartozó szavak teljes paradigmával rendelkeznek, a jelentések között semmiféle különbség nincsen: a beszélő maga dönti el, hogy melyik formát kívánja használni: *bilda* 'teline | állvány, állványzat' > *bilddat* 'teline | állvány, állványzat'; *dutkan* 'For-

schung, Untersuchung | kutatás, vizsgálat' > *dukkamat* 'Ermittlungen | kutatás, vizsgálat'; *gávnnas* 'Lachen | nevetés' > *gávnnasat* 'Gelächter | nevetés'.

5.4. Potenciális pluratíva. Olyan szavak tartoznak ebbe a kategóriába, melyeknek van egyes és többes számú alakja, de ez utóbbi gyűjtőfogalom, amelynek az egyes részeit nem nevezi meg külön a nyelv, azaz a részekre ugyanannak a szónak egyes/többes számú alakját kell használni. A lappban – akárcsak a finnben (vö. Vilkuna 2003: 97) – ide sorolhatjuk a páros testrészeket (*čalmmi* 'szem-plur.', *bealjit* 'fül-plur.' stb.) és a ruhadarabokat is: *gápmagat* 'cipő-plur.'. Ezeket tehát olyan szavaknak tekinthetjük, amelyek többes alakban egy párt fejeznek ki, míg egyes alakban egy darabot. Az abszolút pluratíváktól viszont abban térnek el, hogy a *buorit heajat* 'jó esküvő' ≠ két jó esküvő jelentéssel, viszont a *gáma* 'cipő' szó esetén a *buorit gápmagat* jelentése 'két jó cipő' (vö. Koski 1987: 32).

5.5. Korrelatív pluratíva. A pluratívák kategorizálása során szükségesnek találtam egy külön csoportba sorolni azokat a pluratívákat, melyek az 'emberek csoportja' jelentésű -š korrelatív képzővel jöttek létre (ld. Kelemen 2009). Ezeknek a szavaknak az egyes számú alakja képzett szó, de ez az egyes számú forma ma már nem vagy csak ritkán használatos: *áhčči* 'apa' > *áhčeš* 1. 'fiú és apa, lány és apa, 2. 'az apjával' > *áhčežat* 'apa és gyerek'; *guoibmi* 'barát, haver' > *gūimeš* 'társak, bajtársak, pajtások' > *gūimmežat* 'társak, bajtársak, pajtások'; *lávvi* 'barát' > *lāveš-* 'barátok, cimborák' > *lāvežat* 'barátok, cimborák'; *viellja* 'fiútestvér' > *vieljaš* 1. 'fiútestvérek', 2. 'a fiútestvéreivel' > *vieljaža(ga)t* 'fiútestvérek'.

Irodalom

- Baufeld, Christa 1979: Semantische Beschreibung der Pluraliantum im Deutschen. Greifswald.
- Bergsland, Knut 1953: Numeral Constructions in Lapp. In: *Studia Septentrionalia*. V. H. Aschehoug & Co (W. Nygaard). Oslo. 31–68.
- Bussmann, Hadumod 1996: *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. London and New York.
- Friedelówna, Teresa 1968: *Kategoria plurale tantum w języku polskim*. Toruń.
- Glück, Helmut (szerk.) 1993: *Metzler Lexikon Sprache*. Verlag J. B. Metzler. Stuttgart-Weimar.
- Ingo, Rune 1978: *Suomen kielen pluratiivit eli monikkosanat. Numeeris-semanttinen tutkimus I. Väenkokouksia ja teknisiä laitteita tarkoittavat sanat*. Åbo Akademi, Turku.

- Kelemen Ivett 2009: Az -š korrelatív képző funkciói az északi lappban. FUD 16: 47–55.
- Koski, Mauno 1987: Ihmisen ruuminosien nimitykset suomessa ja ruotsissa 1. In: Kontrastiivista kielentutkimusta. Fennistica 8. Åbo.
- Lakó György 1986: Chrestomathia Lapponica. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Nesheim, Asbjørn 1942: Der lappische Dualis mit Berücksichtigung finnisch-ugrischer und indogermanischer Verhältnisse. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskapsakademi i Oslo. II. Hist-Filos. Klasse. No. 5. Oslo.
- Nickel, Klaus Peter 1990: Samisk grammatikk. Universitetsforlaget. Oslo.
- Nielsen, Konrad 1926: Lærebok i Lappisk I. Grammatikk. I. Kommissjon: A. W. Brøggers Boktrykkeries Forlag. Oslo.
- Palo, Triinu 1999: Suomen ja viron monikkosanojen semanttinen vertailu. (Szakdolgozat.) Tartu.
- Peneva, Denica 2007: Egyeztetési típusok a magyarban, a finnben, az észten és a lappban III. FUD 14: 87–101.
- Peneva, Denica 2010: Egyeztetési típusok a magyarban, a finnben, az észten és a lappban V. FUD 17: 55–68.
- Saas, Franciscus Wilhelmus 1965: Pluralia tantum. Assen.
- Sammallahti, Pekka 1989: Sámi–suoma sátnegirji. Saamelais–suomalainen sanakirja. Jorgaleaddji Oy, Ohcejohka.
- Sammallahti, Pekka–Nickel, Klaus Peter 2006: Sámi–duiskka sátnegirji. Saamisch–deutsches Wörterbuch. Davvi Girji, Karasjok.
- Sammallahti, Pekka 2007: Gielladutkama terminologija. Davvi Girji, Kárášjohka.
- Sammallahti, Pekka–Nickel, Klaus Peter 2011: Nordsamisk grammatikk. Davvi Girji, Karasjok.
- Vilkuna, Maria 2003: Suomen lauseopin perusteet. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. Edita, Helsinki.

*

Syntactic and Semantic Analysis of *plurativas* in the Northern Saami

The purpose of this study is the analysis of the syntactic and semantic aspects of the plurale tantum (= *plurativa*) in the Northern Saami. The semantic way contains a synchron and a diachron analysis which means the classification of the pluratives through meaning on one hand and the survey of the chronological changes in *plurativa* group of the language on the other hand.

IVETT KELEMEN